

BUITEN

13^E JAARGANG N^O. 3.

ZATERDAG 18 JANUARI 1919.

Foto C. Steenbergh.

IN HET PARK VAN HET KASTEEL VAESHARTELT TE MEERSSEN (ZUID-LIMBURG).

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

BROEDERSCHAP (2), DOOR JOHN GALSWORTHY	BLZ. 26
ZEEUWSCH-VLAANDEREN'S VERTROUWEN OP NEDERLAND (GEDICHT), DOOR E. J. VAN DEN BROECKE—DE MAN	27
LIMBURG BIJ NEDERLAND, DOOR MR. F. I. J. JANSSEN	27
HET KASTEEL VAESHARTLT, DOOR A. J. A. FLAMENT, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 24, 28—32
ZEEUWSCH-VLAANDEREN SPREEKT (GEDICHT), DOOR J. VREEKEN	BLZ. 28
LIMBURGERS EN DE NOORD-NEDERLANDSCHE KULTUUR, DOOR DR. FELIX RUTTEN	29
LIMBURG ALS MUZIEK-LAND, DOOR WOUTER HUTSCHEN-RUYTER	30
DE BEDREIGDE GRENZEN, DOOR JAC. P. THIJSSSE	30
EEN BELGISCHE VLAMING OVER ZEEUWSCH-VLAANDEREN IN 1913, DOOR L.	31
JACOBUS FARO, DOOR J. N. PATTIST	32
VERDIENSTELIJKE ZEEUWSCH-VLAMINGEN, DOOR C. M. VAN DEN BROECKE	33
KIJKJES IN ZEEUWSCH-VLAANDEREN, ILLUSTRATIES. BLZ. 33—36	
EEN ONGEGRONDE VERDENKING, DOOR J. J. F. VAN ZEIJL	33
ZEEUWSCH-VLAANDEREN'S WENSCHEN, DOOR J. N. PATTIST	35
ZEEUWSCH-VLAANDEREN BLIJFT AAN NEDERLAND	36
GEEN DUIM	36
DE PELSJAGERS, DOOR HULBERT FOOTNER (19)	36

Afzonderlijke nummers: Prijs 25 cts.

BROEDERSCHAP

2) DOOR JOHN GALSWORTHY.

Uit het Engelsch vertaald door Leny Grondel—Chotzen.

(Vervolg van blz. 3).

MEVROUW Dallison zei haastig: „Ja, ja, ik begrijp het wel. . . . Het spijt me erg.”

„Deze oude man, Creed, woont in hetzelfde huis als wij en hij wil nu eens met mijn man praten.”

De oude wiegde bedachtzaam zijn hoofd op den mageren hals.

„Hij moest beter weten en zijn vrouw niet zoo schandelijk behandelen,” mompelde hij.

Cecilia keek hem aan en zei zacht: „Ik hoop, dat hij het dan niet met U aan den stok krijgt.”

De oude schuifelde met zijn voet heen en weer.

„Ik houd ervan met een elk in vrede te leven. Als hij zich te buiten gaat, stuur ik de politie op hem af. . . . De Westminster, Mijnheer?” en zich van Mevrouw Dallison afwendend, vervolgde hij, geheimzinnig fluisterend: „Veroordeeling van den moord op Shoreditch!”

Cecilia had plotseling het gevoel alsof de geheele wereld naar haar gesprek met deze twee armoedige luidjes luisterde.

„Ik weet werkelijk niet, wat ik voor u doen kan, juffrouw Hughs. Maar ik zal er met Mijnheer over spreken en ook met mijn zwager, Mijnheer Dallison.”

„Graag Mevrouw. Dank u wel, Mevrouw.”

Met een glimlach, die echter over zichzelf afkeerig scheen te denken, hield Cecilia haar rokken op en stak de straat over. „Ik hoop dat ik niet onvriendelijk was,” dacht ze, terwijl ze nog eens naar het groepje van de drie menschen aan den hoek van het trottoir omkeek. Daar stonden ze — de oude man met zijn stapel kranten en zijn witte, kleurloze neus, die tusschen de ijzeromrande bril uitstak; de naaister in haar mistroostig zwarte kleeven, het schrale jongetje. Geen van drieën sprak of bewoog slechts; ze keken recht voor zich uit naar de drukte op straat. Iets in Cecilia kwam tegen dezen aanblik in opstand. Het was zoo zonder leven, zoo zonder hoop, zoo onaesthetisch.

„Wat kan iemand in Godsnaam voor een vrouw, als juffrouw Hughs, die zóó kijkt, doen,” dacht ze. „En dan die arme, oude man. Ik geloof, dat ik eigenlijk die japon toch niet had moeten koopen. Maar aan den anderen kant verveelde deze Stephen zoo.”

Ze verliet de hoofdstraat en sloeg thans een rustige laan in, die niet door alle mogelijke straathandel werd ontsierd. Voor

een laag, lang gerekt huis, dat half achter de boomen van den voortuin verscholen lag, hield ze stil.

Dit was de woning van Hillary Dallison, haar mans broer en tevens de echtgenoot van Bianca, haar eigen zuster.

Het trof Cecilia plotseling, dat het huis veel op Hillary geleek. Het zag er vriendelijk en toch onzeker uit, de kleur was geelbruin, de steenen wenkbrauwen boven de vensters waren eerder recht dan gebogen en de diepliggende oogen — de vensters — blonken gastvrij. Zoo als het daar stond, had het een dun begroeide baard en snor van klimplanten en enkele donkere trekken hier en daar, gelijk lijnen en rimpels op de gezichten van hen, die te veel denken. Naast dit huis, afgescheiden, doch verbonden door een gang, was een atelier aangebouwd. Dit atelier was wit bepleisterd met een donker eiken deur en helblauwe beschilderingen. Het had iets strengs en koels over zich evenals Bianca, die het inderdaad voor haar schilderstudies gebruikte. Met zijn oogen naar het groote huis gericht, stond het daar als in afwerende houding, niet gesteld op een te dichte nabijheid, alsof het zich niet met hart en ziel aan iets of iemand kon overgeven. Cecilia, die dikwijls over de verhouding tusschen haar zuster en zwager nadacht, voelde bij intuïtie hoe treffend en symbolisch de bouw van huis en atelier was.

Doch, met een plotselingen afkeer van ingevingen, waaraan zij zich — zooals haar de ervaring had geleerd — niet mocht overgeven, liep zij vlug het betegelde pad af naar den ingang toe. In het portiek lag een kleine, maanlichtkleurige vrouwtjesbuldog van een dwergachtig ras, die met oogen als agaten opkeek en daarbij sierlijk met haar staart kwispelde zooals ze tegen een ieder placht te doen, want met elke nieuwe generatie was deze hondenfamilie aanhaliger en kleiner geworden totdat zij ten slotte alle eigenaardige deugden van honden, die met hun woest gegrom zelfs stieren dorsten tergen, had verloren.

Liefkoozend „Miranda” zeggend, trachtte Mevrouw Cecilia Dallison deze dochter van het huis te vertroetelen. De kleine bulldog ontweek echter de streeling, daar zij er niet op gesteld was zich te compromitteren.

Maandag was Bianca's jour en Cecilia ging recht door naar het atelier. Dit was een ruim, hoog vertrek, waarin zich nu vele menschen bevonden. Onbeweeglijk stond vlak bij de deur een oude man, heel mager en een weinig gebogen, met zilverwit haar en een dunnen, zilverwitten baard, waarmede zijn doorzichtige vingers speelden. Hij was in een pak van donkergrijs gekleed, dat sterk naar turf rook, en had een los overhemd aan, waarvan de lage boord een bruine, gebogen nek bloot liet. Zijn broekspijpen waren te kort, waardoor een paar lichte sokken zichtbaar werden. In zijn houding was eenige overeenkomst te vinden met het geduld en de vastberadenheid van een muilezel. Bij Cecilia's komst sloeg hij zijn oogen op. Dadelijk was het duidelijk, waarom hij in dit volle vertrek geheel alleen stond. Deze blauwe oogen hadden een uitdrukking alsof hij op het punt stond een profetie te doen.

„Zij spraken mij over een opdracht,” zeide hij.

Cecilia maakte een zenuwachtige beweging.

„Ja Vader?”

„Zonder richtsnoer leven,” vervolgde de oude man met een stem, die hoewel diep bewogen, slechts tot hemzelf scheen te spreken, „was het grootste kenmerk van de zinnelooze barbaarsheid, die in die dagen nog heerschte. Het vond zijn oorsprong in den meest ongodsdienstigen geloofsvorm, het geloof in het voortduren van de individueele ego na den dood. Het belijden van dat geloof is de bron van al het verdriet, dat over het menschedom is gekomen.”

Cecilia, wier taschje in haar handen beefde, riep uit:

„Vader, hoe kunt U?”

„Zij dachten er niet aan elkaar in dit leven lief te hebben. Zij waren er zoo zeker van overtuigd, dat zij de eeuwigheid voor zich hadden om dit te doen. Deze geloofsleer was een uitvinding, die de menschen er toe in staat stelde met gerust geweten als honden te handelen. Liefde kon niet tot tot vollen wasdom komen zolang deze leer niet was vernietigd.”

Cecilia keek gejaagd om zich heen. Niemand had het gehoord. Zij glipte weg en ging op een andere groep af. Haar vaders lippen bewogen steeds. Hij had weer de geduldige houding aangenomen, die muilezels dikwijls kenmerkt. Achter haar zeide een stem:

„Ik vind uw vader zoo'n interessante man, Mevrouw Dallison.”

Cecilia draaide zich om en zag een dame van middelbare lengte, op oud-Italiaansche wijze gekapt, met kleine levendige oogen, die een uitdrukking hadden alsof de levenslust van deze dame elke minuut van haar dag vervulde evenals elke minuut van den dag, waarin zij op een anders leven beslag legde.

„Mevrouw Tallents Smallpeace! Hoe gaat het met u? Ik was al lang van plan u eens op te zoeken maar ik weet hoe druk u het altijd hebt.”

Met een weifelende uitdrukking, half vriendschappelijk en half afwijzend, gekscherend, alsof ze bang was, dat de aangesprokene haar niet ernstig zou nemen, keek Cecilia naar Mevrouw Tallents Smallpeace op, die zij reeds eenige malen bij Bianca had aange-

troffen. Deze dame, weduwe van een vrij bekend kunstkenner, was nu secretaresse van de Vereeniging tot Opvoeding van Weezen voor Meisjes in Nood en penningmeesteres van Donderdagavondjes voor Werkende Meisjes.

Zij scheen elken man en elke vrouw te kennen, die zij noodig had te kennen, en bovendien nog enkele anderen. Zij bezocht elke schilderijtentoonstelling, hoorde elke nieuw ontdekte

musicus en woonde elke première bij. Wat letterkunde betrof, beweerde zij, dat schrijvers haar verveelden, maar toch was ze hen gaarne van dienst door hen gelijk met hunne critici en uitgevers uit te noodigen en soms (hoewel dit niet algemeen bekend was) door hun een som gelds te leenen en hen zodoende uit de moeilijkheden te redden, waarin zij waren geraakt, waarna zij hen — zooals zij zich beklagde — slechts zelden terug zag.

Zij was van bijzondere geestelijke beteekenis voor Mevrouw Cecilia Dallison daar zij juist op de grens van Bianca's vrienden stond, die Cecilia wel en die zij niet in haar eigen huis wenschte te ontvangen daar Stephen, een rijksadvocaat, een sterken afkeer van het belachelijke had. Sedert Hilary dichtte en boeken schreef en Bianca schilderde, moesten hun vrienden natuurlijkerwijs of interessant of wel lachwekkend zijn en ofschoon het met het oog op Stephen van groot belang was deze twee categorieën te scheiden, bemerkte Cecilia vaak, dat velen tot beide series behoorden. In een klein percentage werkten deze menschen vrij animeerend maar in verband met haar man en dochter wenschte Cecilia geenszins, dat zij in grooten getale haar huis zouden bezoeken. Haar geestelijke houding tegenover deze lieden was ongeveer dezelfde als waarmede zij de Westminster Gazette kocht om daarin den gang van den maatschappelijken vooruitgang na te gaan: een soort aangenaam aandoende vrees.

Mevrouw Tallents Smallpeaces's donkere oogjes schitterden. „Ik hoor, dat Mijnheer Stone, uw vader is het niet, bezig is een boek te schrijven, dat een groote opgang bij zijn verschijnen zal maken.”

Cecilia beet zich op de lippen. Ze was op het punt te zeggen: „Ik hoop, dat het nooit verschijnt” maar zweeg.

„Hoe luidt de titel?” vroeg Mevrouw Tallents Smallpeace. „Ik vermoed, dat het een boek over de algemeene verbroedering der menschen is. Wat zal het mooi zijn!”

Cecilia maakte een gebaar alsof het onderwerp haar verveelde.

„Wie sprak er u over?”

„O,” zei Mevrouw Tallents Smallpeace. „Ik vind, dat op de jours van uw zuster altijd zoo'n verbazend aantrekkelijk gezelschap komt. Zij stellen allen zooveel belang in zulke onderwerpen.”

Tot haar eigen verbazing ontviel aan Cecilia: „Volgens mij te veel.”

Mevrouw Tallents Smallpeace glimlachte. „Ik meen in kunst en sociale kwesties. Hierin kun je toch zeker niet te veel belang stellen, is het wel?”

Cecilia antwoordde vrij haastig:

„Neen, natuurlijk niet.” Beide dames keken in het vertrek rond.

Cecilia ving brokstukken uit verschillende gesprekken op.

„Hebt u de „Aftermath” gezien? Het is werkelijk schitterend.”

„Die arme, oude man.... Hij is zoo echt rococo....”

„Die jonge violist”

„Zij is heel sympathiek....”

„Ja, maar de toestand waarin het volk leeft....”

„Is dat Mijnheer Balladyce? Nee, werkelijk....”

„Het geeft zoo'n goede kijk op het leven....”

„BOURGEOIS!.....”

Nu brak de stem van Mevrouw Tallents Smallpeace weer door het gezoem heen. „Och, vertelt u me toch eens, wie is dat jonge meisje, dat daar met dien jongen man bij dat schilderij staat.... Zij is werkelijk allerliefst!”

Cecilia's wangen bloosden licht.

„O dat is mijn dochttertje.”

„Hé, hebt u al zoo'n groote dochter! Ze moet toch op zijn minst zeventien zijn!”

„Ze is bijna achttien.”

„Hoe heet ze?”

„Thyme,” antwoordde Cecilia met een glimlach. Ze voelde bij instinct, dat Mevrouw Tallents Smallpeace op het punt was om te zeggen: „Hoe allerliefst!”

(Wordt vervolgd).

Aan onze Lezers en Medewerkers.

Ook dit nummer kon weer niet alle bijdragen bevatten, die er ons voor werden gezonden, terwijl enkele artikeltjes ons bovendien te laat bereikten.

Van méér Zeeuwsch-Vlaanderen—Zuid-Limburg-nummers kan geen sprake zijn; voorloopig zullen wij echter in onze volgende nummers nog een ruimte van hoogstens één kolom reserveeren voor stukken betreffende de bedreigde landstreken. Betuigingen van trouw aan Nederland zonder meer zullen niet meer opgenomen kunnen worden; alleen als zij in nieuwen, aantrekkelijken vorm gegoten zijn, komen zij nog voor plaatsing in aanmerking.

Het bovenstaande geldt niet voor geïllustreerde artikelen over Zeeuwsch-Vlaamsche en Zuid-Limburgsche onderwerpen. Deze blijven steeds welkom, en zij zijn het vooral nu. Wij voegen hieraan toe, dat onze lezers spoedig fraai geïllustreerde artikelen over de voornaamste Zeeuwsch-Vlaamsche stadjes: Aardenburg en Hulst, kunnen tegemoet zien, alsmede geïllustreerde beschrijvingen der Zuid-Limburgsche kasteelen Cartiels, Hoensbroek, Oelsbroek e. a. Artikelen over Sluis en Maastricht worden voorbereid.

In het volgend nummer komen wij met een enkel woord terug op wat in onze Zeeuwsch-Vlaanderen—Zuid-Limburg-nummers is tot uiting gekomen. Plaatsgebrek verhindert ons, dit thans te doen.

Zeeuwsch-Vlaanderen's

vertrouwen op Nederland.

(IN AERDENBURGSCH DIALECT.)

Ik stoeng 'n keer in 't wilde bosch,
En ov'ral rond mien boômen en onder mien 't mos.
Ik stoeng daor zoô leutig, zoô rustig, zoo bliêe..
Ik keek naor êllik blommetje
En lachten tegen 't zonnetje
Dâ deur de blaoren keek.

Maor alopeêns een vrêmd geluud:
Zoô'n eêlen oôgen boôm stak al z'n takken uut....
Et kloenk toch zoô aordig, zoô iezig, zoô raor,
Et leek wel wat op fluusteren,
Ik gieng d'r 'n keer naor luusteren
Wattie te zeggen â....

„Een flienk'n joengen staot daor beneên;
We pakken em van zien Vaoder — ie staot er toch alleên —
Ie is toch zoô schoône, zoô bleuzend, zoô rieke
Ie wil wel bie ons komm'n, man!
Wâ geven w'om z'n Vaoder dan?
Die moet 'm laoten gaon!”

(M'n Vaoder was verder 't bosch ingegaon
Konnekik em nie zien, maor dâ mostie verstaon)
Bie Vaoder was 'k gelukkig, zoô gerust, zoô ketênt,
Dâ konnen ze toch nie meênen
Neêe... „'k Stanekik nie alleene:
M'n Vaoder lao me nie los!”

„Ik zienekik kleine, maor toch nie bange
En âltiet vol vertrouwen”: 'k treurden ook noe nie lange,
Ik stoeng daor weêr leutig, weêr rustig, weer bliêe:
Ik zienekik toch Vaoders eigen kind,
Ik wor toch ook deur em bemind:
Ie zal me wel beschermen!

E. J. VAN DEN BROECKE—DE MAN.

1) eigenaardig.

Limburg bij Nederland.

ZELDEN kwam zoo spontaan eene stemming tot uiting als die, welke in dezen Decembermaand het Limburgsche volk openbaarde.

Het Limburgsche volk in alle rangen en standen.

De vele protest-vergaderingen, de daar aangenomen moties, de telegrammen van hulde en verknochtheid aan Koningin en Vaderland, ze zijn te talrijk om op te sommen.

Op 7 December besloten een viertal personen te Maastricht tot een oproep aan de Limburgsche bevolking tot verweer tegen den in het buitenland opkomenden annexatielust. Op 8 December werd eene aldaar gehouden grootsche betooging voor Recht en Orde en van hulde aan het gezag, mede dienstbaar gemaakt als getuigenis van aanhankelijkheid aan, en saamhoorigheid met Nederland. Elke zinspelende in de voor het Maastrichtsche raadhuis uitgesproken redevoeringen op een aantasten van onzen band met het vaderland, werd door buitengewoon warm applaus onderstreept.

Maandag 9 December vergaderden te Roermond de besturen der 4 groote R. K. provinciale Bonden; in een manifest aan de leden en aan de Limburgsche bevolking gaven zij uiting aan hunne vaderlandslievende gevoelens. Dinsdag 10 December werd in de op dien dag geopende najaarszitting der Provinciale Staten onder applaus bij motie aanhankelijkheid aan Nederland betuigd en een krachtig protest uitgesproken tegen elke poging om Limburg af te scheiden.

En zoo ging het aldoo in de gemeenteraden van onze provincie, in alle vergaderingen, tot welk doel ook belegd.

In het buitenland heeft men in die betoogingen willen zien iets opgeschroefds, een beweging van bovenaf ingeblazen, liefst nog eene uiting van Duitschgezinden.

Dit beweren is geen wederlegging waard.

Blijkbaar heeft men zich daar verbazend vergist in de tijdrekenkunde, en niet genoegzaam gelet op den geest die thans in Limburg, ook in Zuid-Limburg, heerscht.

Limburg, zoowel Zuid- als Midden- en Voor-Limburg, wil blijven bij Nederland.

De bewijzen van aanhankelijkheid, trouw en verknochtheid zijn te overvloedig en te hartgrondig, dan dat iemand daaraan nog kan twijfelen.

Wij, Limburgers, rekenen erop dat overig Nederland ons zal helpen en steunen tegen elke poging om den band met ons vaderland te verbreken.

Nederland rekene daarbij op onze onwankelbare trouw.

Limburg is en wil blijven bij Nederland.

Maastricht.

F. I. J. JANSSEN.

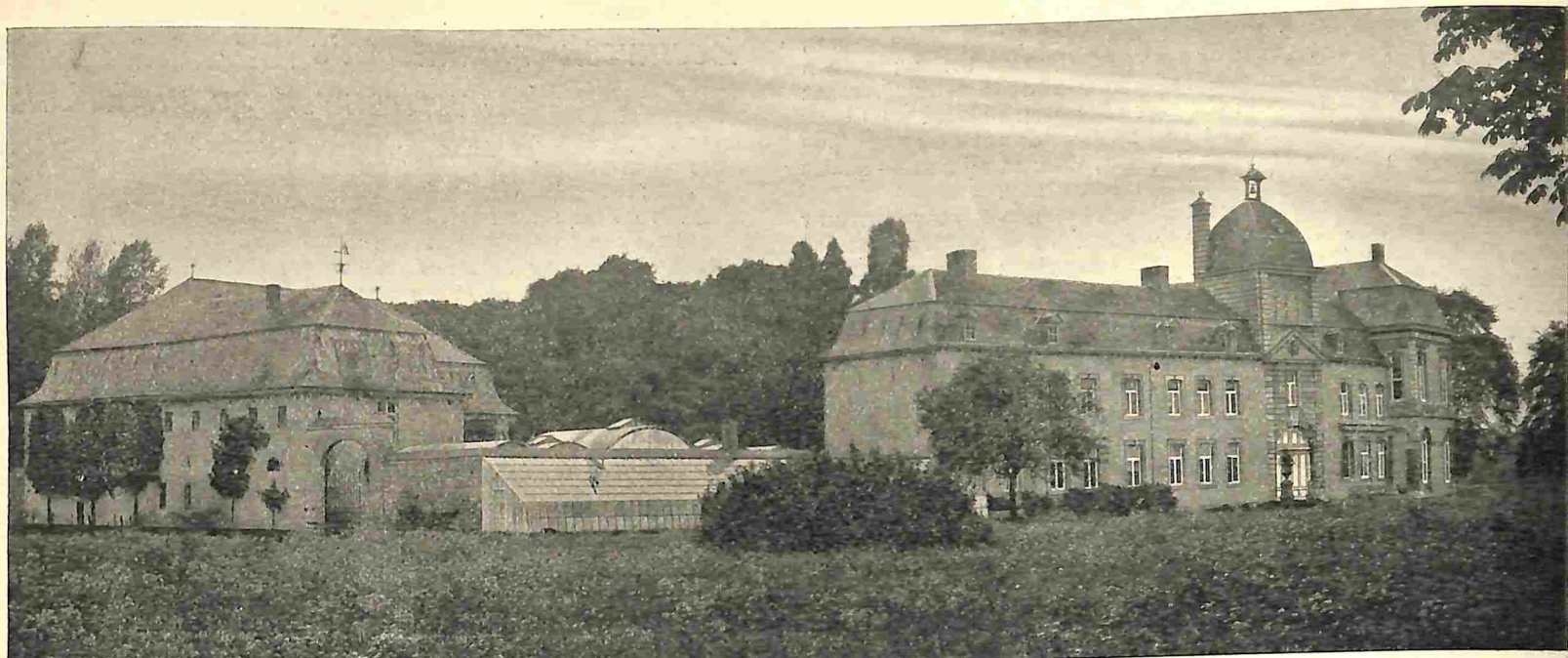

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL VAESHARTELT MET DE 17DE EEUWSCHE BOERDERIJ.

HET KASTEEL VAESHARTELT TE MEERSSEN.

VAESHARTELT is tweemaal eigendom van leden van ons Koningshuis geweest.

De naam Vaeshartelt beteekent bosch van Vaes, en Servaes of Vaes van Mulcken was ook de eerste bekende leenman van dit goed, bij het leenhof van Valkenburg in leen gaande, n.l. in 1381. Het adellijk goed Vaeshartelt bestond uit huis en hof, molen met den waterstroom, die uit de Geul naar de vijvers van Vaeshartelt leidt.

Door het huwelijk, omstreeks 1415, van Peter van Cortembach met Katharina van Mulcken, Johans dochter, ervrouw van Vaeshartelt, kwam dit goed in 't bezit der familie van Cortembach. Daarna volgde hun zoon Jan van Cortembach te Schuren, schout te Bilsen, en stadhouder der Loonsche leenen, gehuwd met Mechtildis van den Edelbamp te Thijs. Hun zoon Nicolaas, die Vaeshartelt erfde, was in 1502 ook schout te Bilsen en kort daarna hofmeester van den Prins-bisschop van Luik. Hij overleed te Maastricht in 1526. Bij zijne vrouw Oda de Horion had hij o.a. een zoon Willem, schout te Bilsen in 1543, overleden te Maastricht 25 Juni 1549, na in 1537 met Vaeshartelt beleend te zijn. Van zijn vrouw, Anna van Hanxler, met wie hij 3 Dec. 1529 huwde, had hij onder meer twee zonen. Jan, die in 1550 zijn vader opvolgde en Willem, die vóór of na Jan, Vaeshartelt erfde, Jan was ook al weer schout te Bilsen, en huwde 23 Juli 1560 met Isabella

Hoën van Cartils en overleed 19 Nov. 1581. In 1634 of 1639 na den dood van Willem van Cortembach werden Floris van Berlo en consorten *beleend* met Vaeshartelt, maar daarom nog geen elgenaar, dit laatste is niet zeker. In 1649 was Philippus van Nassau, 2e zoon van Justinus, in de vaderlandsche geschiedenis zeer bekend 1) en een dapper veldheer, die een natuurlijke zoon van Willem I, den Zwijger, en Eva Elinx (of Eliver) was, eigenaar van Vaeshartelt door zijne vrouw Margreta van Cortembach. Uit het huwelijk van Philips en Margareta, werd behalve een zoon, die jong overleed, een dochter Anna Marg. geboren die met Jr. Dederik Schenck van Nijdeggen huwde, die heer van Afferden en Blijenbeek en Grubbenvorst was, en na zijn dood met Jr. Johan Gerrit van Ostrum, heer te Moersberg, Zeyst enz., welke echtelieden Vaeshartelt 7 Oct. 1668 aan Ferdinand van der Veecken verkochten voor 29.000 gulden Brabants (1 gulden Brab. is ongeveer 0.85 cts.) en 100 ducats lycop (een soort drinkgelag voor de deelnemers aan de verkoop door den verkooper te betalen). 21 Oct. 1735 verklaarde Lodewijk van der Veecken, kanonnik van O. L. Vrouwe, het goed aan Rud. Stürler, kolonel van een regiment Zwitsers, verkocht te hebben voor 47.000 gulden Brabantsch. In 1773 den 26 Aug. werd Vaeshartelt verheven door J. W. Heldevier, die het 21 Juni van dat jaar van Stürler had gekocht. 9 Oct. 1803 ging Vaeshartelt weer in andere handen over en werd Jacques Pierre Nolens eigenaar, die het, alweer op een 9 October, 1813, aan Jan Richard Hansen verkocht en deze weer 13 Juli 1826 aan François Felix, graaf de Grimaudet de Rochebonet. 1 Dec. 1841 verkocht de graaf het aan Koning Willem II, die plan had zich daar, althans eenigen tijd, te vestigen en volgens sommigen daar ook een korten tijd verbleven heeft. 30 Juni 1851 verkochten de koninklijke erfgenamen het aan Petrus Regout, wiens zoon Gustaaf het bij deeling van 30 Aug. 1879 verkreeg en nog bezit.

Het tegenwoordig kasteel van Vaeshartelt is een groot nieuw gebouw, voor een deel uit de 2e helft der 18e eeuw. De ingangslaan met de vier zuilen, versierd resp. twee leeuwen en twee vazen ter weerszijden, is deftig. De Louis XVI-voorhal en vestibule met beelden zijn zeer fraai en maken een grootsch schilderachtig effect. Ouder en uit de 17e eeuw is de boerderij met schuur en stalling, die een aardig hoekje vormen, door een schilder der Zuid-Limburgsche boerderijen niet te versmaden, met dat kleine raam geheel door klimop omkranst en als daarin verscholen.

A. J. A. FLAMENT.

1) En van Anna van Merode (wed. van den Engelschen kolonel Morgan) met wie hij in 1596 gehuwd was.

Zeeuwsch-Vlaanderen spreekt.

Wie ooren heeft, die hoore!

Zeeuwsch-Vlaanderen eischt zijn recht:

„Tenzij wij 't zelf begeeren

„Wordt nooit de grens verlegd.”

Zeeuwsch-Vlaandrenzonen worden (meh houde 't zich gezegd)

Nooit knecht!

Zij zullen het niet hebben,

Ons lief Zeeuwsch-Vlaamsche

land,

Het eigen erf der vaad'ren,

Het vrije Scheldestrand,

Van d'Ee tot Hontenisse,

Van Hulst tot aan Cadzand

Ons land!

De Winzucht moog' begeeren

Ons lief Zeeuwsch-Vlaamsche

land,

Oud-Neerland klemt het wapen

Ten noodweer in de hand,

Slaat Hebzucht op de klauwen,

Redt uit den wereldbrand

Ons land!

J. VREEKEN.

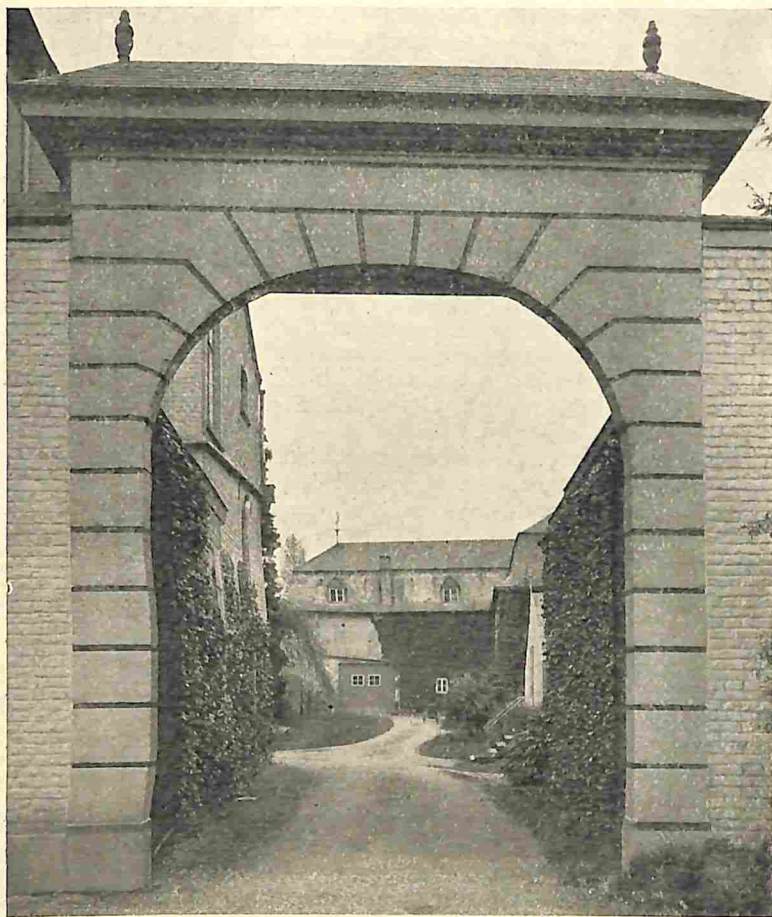

Foto C. Steenberg.

DOORKIJKJE OP DEN VOORHOF.

Foto C. Steenbergh.

HET INRIJKEK VAN KASTEEL VAESHARTELT.

LIMBURGERS EN DE NOORD-NEDERLANDSCHE KULTUUR.

TOEN Limburg, de Nederlandsche provincie, in 1839 voor goed van België gescheiden was, leek het land te ziel-togen, daar zijn beste bloed aan België kwam. Rechtskundigen en geleerden gingen over naar Brussel en Luik en werden er beroemd, evenals te Leuven aan de roomsche hoogeschool; en de dichters o. a. André van Hasselt en Weustenraedt, die Limburg destijds telde — ééns de bakermat van Veldeke — schreven hun verzen in de taal van Victor Hugo, terwijl de Limburgsche schilders, als de drie gebroeders Schaepekens van Maastricht, hun roem vonden in 't buitenland.

In 1830 echter was Pierre Regout zijn fabriek begonnen te Maastricht: hij redde de stad door zijn groeiend bedrijf.

De geestelijke heropbloei van Limburg begint met de bisschopswijding van Mngr. Paredis, die naar den trant der oude bisschoppen van de kerkvergadering te Nicea, een scherp blik had voor alles wat het kultuurleven betreft en de colleges van Roermond en Weert oprichtte. Rolduc was reeds in 1832 opnieuw georganiseerd, waarbij Gerard Casimir Ubaghs van Berg en Terblijt (later professor der filosofie te Leuven) zijn diensten verleende. In 1831 was het college der Dominicanen te Sittard heropend door Joannes Andreas Kallen (geboren aldaar 1802), hetwelk in 1838 300 studenten telde.

Dit onderwijs leverde Limburg goed onderlegde priesters, maar buiten de Limburgsche grenzen kwamen de studeerenden aldaar niet tot roem. Hoe rijk ook aan poëzie, Limburg bleef aan dichters arm. Zijn Dautzenberg (1808 Heerlen) bleef alleen in Vlaanderen bekend, en de eenige schrijver dier dagen, Ecrevisse (1804 Obbicht 1879), onleesbaar voor 't huidig geslacht, maakte zich verdienstelijk voor de Vlaamsche letterkunde, terwijl hij vrederechter te Eeclo was. Hij stichtte „Vlaamsch België” in Brussel en ontving voor zijn roman „De verwoesting van Maastricht” een gouden medaille van Leopold I. Als grootste verdienste moet hem aangerekend worden, dat hij met Willems, Snellaert, David en Conscience behoorde tot de oprichters der Nederlandsche taalcongressen.

Een merkwaardige figuur uit deze dagen is de Maastrichtenaar Antoine Lipkens, (1782 — 1847), de ingenieur, die na Napoleon's officieren te hebben voorgelicht, en het kadastrale plan van Luxemburg te hebben opgemaakt, door Willem I in Nederlandschen dienst werd geroepen, medewerkte aan de drooglegging van de Haarlemmermeer en medeoprichter werd van de politiechnische school te Delft.

Tot de bekende namen van dit geslacht behoort ook die van Pierre Francken (1806 Montenaken 1875), die bisschop van Batavia werd, later aldaar opgevolgd door den Sittardenaar Adam Charles Claessens, in dezelfde waardigheid. Weer op geheel ander terrein was generaal majoor Pel werkzaam, die, in 1819 te Maastricht geboren, stierf in den Haag als ridder van 't legioen van eer, voorzitter der vereeniging tot beoefening der krijgswetenschap.

De eerste en schitterende figuur in de rij van Maastricht's kunstenaars was de beeldhouwer Kessels (1784 — 1836) die zijn triomfen te Rome vierde, leerling van Canova en Thorwalsen.

Als kunsthistoricus dient hier vermeld Herman Eversen. Te Maastricht geboren, 1835, maakte hij deel uit van de commissie van rijksadviseurs voor geschiedenis en kunst, en van de commissie voor geschiedkundige gedenkstukken der stad Maastricht. Na hem kwam de beroemde Victor de Stuers (1848 Maastricht 1916) chef der afdeling Kunsten en Wetenschappen bij het Dep. van Binnenl. Zaken, redder van zooveel oudheidkundige en historische monumenten. De meest vermaarde van alle Limburgers dezer eeuw, de bouwmeester van 't Rijksmuseum Petrus Jos. Hubertus Cuypers, werd te Roermond geboren (1827).

In Martin Pascal Hubert Strens (Roermond 1807 — 1875) had Limburg zijn eersten minister (justitie en eeredienst). Minister van Waterstaat na hem waren van den Bergh en van der Maesen. De gebroeders Robert en Louis Regout, van justitie en waterstaat, waren Maastrichtenaars, evenals de huidige minister van oorlog, Jhr. Alting von Geuseau en de minister-president Jhr. Ch. Ruys de Beerenbrouck, wiens vader Jhr. G. L. M. H. Ruys de Beerenbrouck, minister van justitie en later commissaris der Koningin in Limburg, Roermonde-

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL VAESHARTELT.

naar is (1842). Mgr. Nolens werd geboren te Venlo (1860).

De Limburgsche oudheidkunde had haar pioniers in Egidius Slanghen (1820 Hoensbroek — 1882), een der oprichters van 't prov. genootschap voor Geschiedenis en oudheidkunde, lid der Mij. van Ned. Letterk. te Leiden. Hij liet 100.000 gld. na tot oprichting eener studiebeurs bij zijn dood. De ander was de sympathieke pastoor en rijksarchivaris Jan Joseph Habets (1829, Oirsbeek — 1893), schrijver der geschiedenis van het bisdom Roermond.

Als geschiedvorschier voor Maastricht bleef Heylerhoff bekend (± 1854). Het jongere geslacht telde pastoor Welters (1839 Echt — 1887) den verzamelaar der Limb. sagen en Legendes, en Martin Jansen (1848 Sittard — 1881), die het Sittardsche archief inventariseerde. De Sittardenaar Hofer is bekend als Geldersch historievorschier. Jan Casimir Ubaghs, de paleontoloog, stierf in 1894. Onder de levenden tellen Dr. Goossens, die navorschingen deed op 't gebied der oud-Romeinsche kultuur in den Limburgschen bodem, en de rijksarchivaris Flament, die, hoewel Amsterdammer, nu reeds 35 jaren werkzaam is in 't Maastrichts archief.

Voor de letterkunde maakte de Roldusche directeur Evers zich verdienstelijk door zijn „Geschiedenis der letteren.” De namen van Smiets, Seipgens, Dautzenberg bleven leven. Merkwaardig blijft ook de figuur van den pastoor Jan Willem Brouwers, redenaar, Vondelkenner, redacteur van De Tijd, oprichter en redacteur van de Amstelbode en de Wetenschappelijke Nederlander (1831, Margraten — 1893).

Van de levenden heeft de naam van Mr. Frans Erens (1857 Schaesberg) een goeden klank. De novellen van den Limburger Lamberts Hurrelbrinck worden graag gelezen, zooals de romans en verhalen van Marie Koenen, die van haar vroegste jeugd te Maastricht woonde. Ook de tegenwoordige hoofdredacteur van „De Tijd,” Alph. Laudy, is Limburger. Eigenaardig is het feit, dat het over Groot-Nederland algemeen verspreide Nederlandsche woordenboek van M. J. Koenen, Maastricht tot bakermat heeft.

Musici had Limburg in Alexander Batta (Maastricht), Joseph Beltjens (Roermond), B. H. Pothast (Sittard), terwijl de violoncellist Joseph Hollman (Maastricht 1852) een Europeesche vermaardheid verkreeg. De Maastrichtenaar Karel Smulders componeerde Boutens' liederen. Hubert Cuypers te Amsterdam werd evenals de organist Henri Hermans geboren in de buurt van Sittard. Ook de naam van den Velonaar Carl Hamm is in de muziekwereld bekend. De zanger Jos. Thijssen werd te Roermond geboren.

Ook de Amsterdamsche wethouder Vliegen is Maastrichtenaar. In de rechtswetenschappen is de naam van Mr. Eug. van Oppen („Pasicrisis”) bekend. Charles Mathieu Schols (1849 Maastricht — 1897) was professor te Leiden in de wis- en natuurkunde. Dr. M. H. J. P. Thomassen (1847 Eckelrade — 1906) verwierf Europeesche vermaardheid als professor aan de veeartsenijschool te Utrecht. Dr. Poels, die professor was te Washington, is van Venray afkomstig. Limburgers zijn verder de Hoogleeraren Mr. J. van Kan en Dr. F. Schreinemakers te Leiden; Dr. Spronck, Dr. Jos. Schrijnen, Dr. Quix, Debye en Muller te Utrecht, Dr. J. Poels, Dr. E. Dubois. De beproefde plaatsruimte dwong ons tot onvolledigheid in deze opsomming. De rij van Limburgers, die voor Nederland's beschavingsleven verdienstelijk blijven, is nog breder en wordt steeds aangevuld.

FELIX RUTTEN.

Limburg als Muziek-land.

DE annexatie-plannen hebben op Zeeuwsch-Vlaanderen en Limburg aller aandacht saamgetrokken. Een ieder beziet die streken uit eigen gezichtspunt en vraagt zich af, wat ze wel beteekenen voor zijn vak of ambt. En zoo is de vraag te rechtvaardigen: beteekenen ze iets voor de beoefening der toonkunst?

Ten opzichte van Zeeuwsch-Vlaanderen beantwoorden wij die vraag ontkennend. Wel zal elk dorp en stadje ééne of meer „harmonieën” rijk zijn, maar hier van „kunst” spreken, gaat niet aan.

Anders is 't met Limburg! Daar vindt men in de eerste plaats de glorie van Maastricht, de beroemde Mannen-Zangvereniging „Maastreechter Staar”, een der beroemdste mannen-koren ter wereld, dat onder leiding van zijn voortreffelijken en kundigen directeur Gielen, op buitengewone praestaties wijzen kan. Roermond draagt roem om de „Koninklijke Harmonie”, een gezelschap „blaasmuziek” dat ter plaatse en in de omgeving zeer geliefd is, maar — uit den aard der zaak — slechts in beperkten kring werkt en daardoor geringen artistieken invloed uitoefent.

In Venlo vinden wij een muziekleven, zooals wij dat ook in onze meer noordelijke provincies kennen: eene (vrij groote) genootschap Zangvereniging — die vroeger als „de Concert-Vereeniging” een zelfstandig bestaan leidde, maar nu, sedert kort, als „Afdeeling Venlo tot de Mij. tot bev. der Toonkunst” is toegetreden. Die Afdeeling exploiteert ook eene Muziekschool, laat van tijd tot tijd een der symphonie-orkesten overkomen (Arnhem of Utrecht) en werkt daardoor zeer krachtig bevorderend op den smaak van het muziklievend publiek.

In Roermond vervullen de heeren Tijssen en Guillaume de leidende rollen, te Venlo is Karel Hamm de spil waarom 't muziekleven draait.

Limburg — voor zoover 't zijne drie voornaamste steden betreft — telt zeker mee op muzikaal gebied.

WOUTER HUTSCHENRUYTER.

De bedreigde Grenzen.

INDERDAAD is Zuid-Limburg een heel apart stukje van ons land. De dalen van de Geul, de Gulp en de Geleen verschillen zoowat in alle mogelijke opzichten van het gebied van Amstel en Kromme Rijn. De bergen zijn er heel anders dan in Gelderland. En de menschen zijn er ook anders en dat is maar goed ook, want nu kunnen de Hollanders er nog heel plezierig iets leeren van manieren en levensopvatting. Door een gunstige schikking van het lot ben ik uit Hollandsche en Zeeuwsche ouders te Maastricht geboren en ik gevoel mij dus in deze donkere dagen als een geweldig trait-d'union. Men moge van het militarisme denken, wat men wil, toch valt het niet te ontkennen, dat de militaire bezetting van Maastricht en in het bijzonder het Tweede Régiment Infanterie veel heeft bijgedragen tot het versterken van de banden tusschen Zuid en Noord. Maar van nog veel grooter uitwerking is het reizigers-verkeer geweest, het zomertoerisme en daarbij komt nu in eenigszins anderen zin het mijnwezen.

Ons lieve landje heeft overal zijn eigenaardig schoon, zelfs in streken die tot nu toe door den wandelaar worden versmaad, maar nergens vindt men zoo dicht oopen zoo velerlei als in Zuid-

Limburg: bergen en dalen, stroomende beken, wouden en weiden en bouwland, hollen en grotten met een historisch verleden, dat zich ook uit in de merkwaardige bouworde der boerenhoeven en de architectonische beteekenis van menig kasteel en menige kerk. Maar bovenal het land zelf: de eigenlijke grond, de steile rotswanden, begroeid met velerlei planten, die wij in Holland niet kennen en bewoond door dieren, waarvan ook vele ons volmaakt vreemd zijn. De symbolische hamster graaft er zijn hollen van de vruchtbare Limburgsche klei. Naast hem wonen in de bosschen en boomgaarden andere vreemde knaagdieren, nachts en de zeldzame zevenslaper. Nog vreemder zijn de hoefijzerneus-vleermuizen, die men echter maar zeer zelden ziet. Uit de vogelkwikstaart, die er beide broeden en die natuurlijk behooren bij meesterpad en tusschen het steengruis langs de Gulp en ook elders de onderzijde. En iedereen weet ook, dat er soms forellen in de gevangen aan de zonnige hellingen van den Sint Pietersberg! In hoofdzaak is Zuid-Limburg een landbouwstreek; dat komt door de vruchtbare löss, die er om zoo te zeggen een dekkende

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL VAESHARTELT.
WANDDETAIL IN DE VESTIBULE.

vormt. Doch de steile hellingen zijn met bosch bedekt, meest loofhout, waar het krijt den ondergrond vormt, en naaldhout waar wij te doen hebben met tertiaire of diluviale zanden. De groenlanden langs de beken zijn in hoofdzaak weide en hooiland en daar bloeien in het najaar bij duizenden en nog eens duizenden de lichtpaarse herfststijlozen. In het voorjaar ziet het er geel van de sleutelbloemen en dan is het ook de beste tijd, om in de populieren, die de weiden omzoomen, de dichte takken-nesten te zien van de maretak of mistletoe, de merkwaardige halfparasiet, die de Kerstweek helpt opvroolijken. De zelfde weiden zien in Mei bont van de orchideeën en sommige soorten van deze merkwaardige familie sieren ook het boschgebied en de bergen: de reusachtige bruine orchis, de aangebrande orchis, het soldaatje, de mannetjes-orchis, bergorchis, de bruine en de kleine wespenorchis, de Mug, de Bij, de Vlieg, de Pop, de Bok, het Boschvogeltje en het Vogel-nest, de een al merkwaardiger dan de andere, sommige zeer zeldzaam, vele helaas met vernietiging bedreigd. Ook de andere plantenfamilie zijn door bijzondere soorten vertegenwoordigd; de lijst ervan zou al veel langer worden dan dit heele artikel mag zijn. Slechts even wil ik wijzen op de Wilde Marjolein langs de wegen en de Hegge Clematis, die in den nazomer alle hagen overdekt met zijn witte bloemtrossen, de blauwe akelei, het Christoffel kruid, de giftige Belladonna, het Kransbladig Salomonszegel, de Trosulier, de Kruidvlier, de Eenbes, Kortsteelgras, Parelgras en de merkwaardige planten, die afhankelijk zijn van zink in den bodem: het zink-viooltje en de zink-boerenkers langs de Geul.

De meeste van die planten zijn echte kalkplanten; de Limburgsche bergen behooren voor het grootste deel tot de Krijtformatie en wel tot de jongste afdeeling daarvan; het Senoon.

De levendige kalk- en mergelindustrie van de laatste jaren heeft in menigen berg groote wonden geslagen en daar is men nu in de gelegenheid om mooi en gemakkelijk de verschillende lagen en hun versteeningen te bestudeeren. Sinds meer dan honderd jaar is het Limburgsche krijt onderzocht door beroemde liefhebbers en geleerden, doch aanvankelijk droeg dat onderzoek meer een Belgisch en Fransch, dan een Nederlandsch karakter. In de laatste kwarteeuw is daar gelukkig verandering in gekomen, vooral onder invloed van de Rijksopsporing van delfstoffen en de mijnontginning. Deze laatste heeft op het Limburgsch landschap een grooten invloed; de buurt van Heerlen ziet er heel anders uit dan twintig jaar geleden. En Noordelijk daarvan, bij Brunssum, heeft de bruinkoolontginning ook een stuk belangrijk natuurschoon doen verdwijnen. Oudere gronden dan het Krijt komen zeer mooi te zien in het Geuldal; daarvan heeft E. Heimans in zijn „Krijtland” een zeer aangenaam relaas gegeven. Dat boekje is trouwens onontbeerlijk voor ieder, die Limburg wil bezoeken.

Zeeuwsch-Vlaanderen lijkt een heel ander land met zijn zeeklei. Maar tegen de grens aan bij Sint Jansteen, Klinge en het Kauter heeft het ook oudere gronden, waarvan Heimans ook verteld heeft in De Levende Natuur. Bovendien heeft de mobilisatie nog eens weer de aandacht gevestigd op de zeer bijzondere plantewereld van het schijnbaar zoo onbelangrijke duingebied met zijn achterland. De heer C. Sipkes vond daar in groot aantal de zeer zeldzame Bijenorchis en ook de Berg-nachtorchis, twee soorten die wij hierboven ook noemden onder de merkwaardigste planten van Zuid-Limburg en die daar in Zeeuwsch-Vlaanderen tot nog toe stand gehouden hebben.

Wanneer deze regelen verschijnen, hebben wij waarschijnlijk al wel de zekerheid, dat de politieke bedreiging van Limburg en Zeeuwsch-Vlaanderen is geweken. Evenwel bestaat voor het natuurschoon voortdurend een veel grooter gevaar: de cultuur, de zelfzucht, de onnadenkendheid. Al behoeven de grenzen niet meer beschermd te worden, de natuur blijft roepen om bescherming en laat toch ieder het zijne doen, om de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten (Rokin 69, Amsterdam) te sterken voor

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL VAESHARTELT. DE VOORHAL.

haar grootsche taak. In Zuid-Limburg kan zij de medewerking verkrijgen van de Limburgsche Natuurhistorische Vereeniging, een voortreffelijk en vlijtig lichaam, dat in Maastricht een plaatselijk Museum voor Natuurlijke Historie heeft tot stand gebracht en dat in Maandblad en Jaarboek ons telkens een nieuwen blik geeft op de onuitputtelijke rijkdommen en schoonheden van het bedreigde gebied.

JAC. P. THIJSSSE.

Een Belgische Vlaming over Zeeuwsch-Vlaanderen in 1913.

IN 1913 verscheen te Gent als uitgave van het „Julius Vuylsteke-fonds” een boekje „Fransch Vlaanderen en Zeeuwsch Vlaanderen,” waarin de schrijver, de onzen lezers niet onbekende A. Hans, de indrukken heeft neergelegd van zijn reizen door de twee landstreken, die van het „stamland” werden afgescheiden.

Enkele opmerkingen, waaruit blijkt hoe duidelijk deze Belgische Vlaming inzag, dat Zeeuwsch-Vlaanderen „Hollandsch” voelt en zich geheel tot het Noord-Nederlandsch gezin rekent, schrijven wij er uit over:

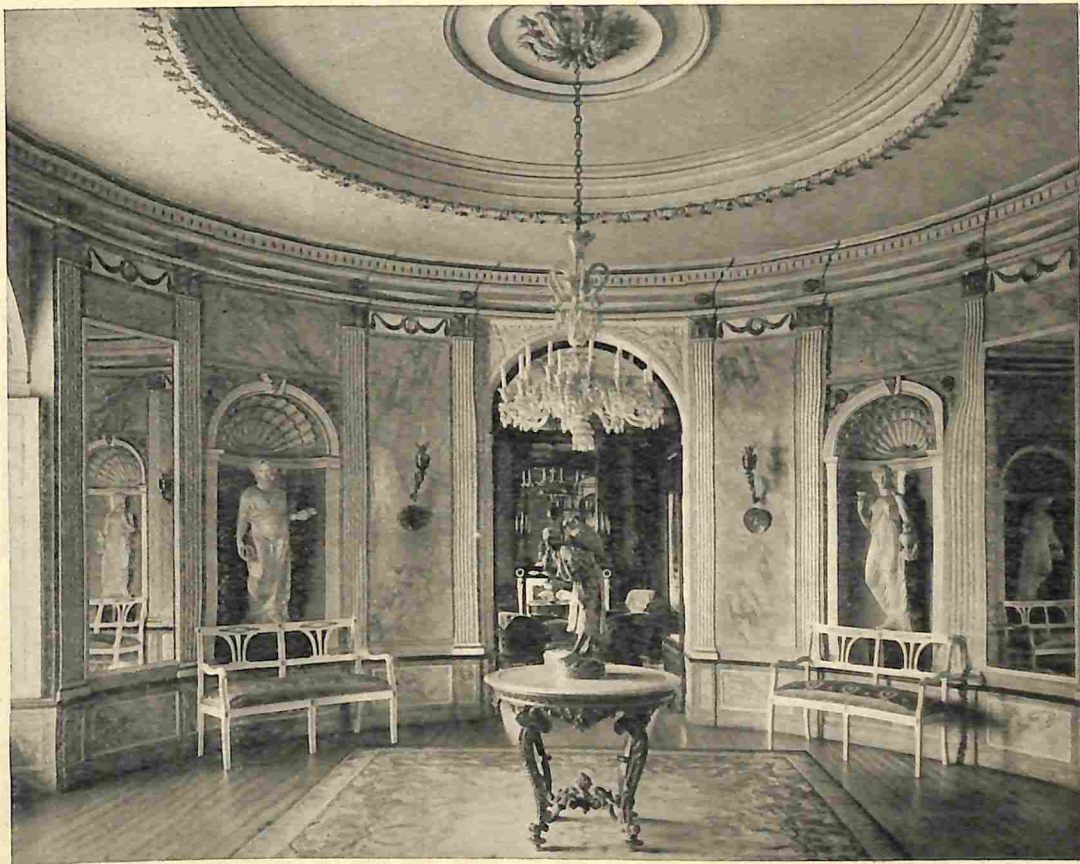

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL VAESHARTELT. DE VESTIBULE OF GALERIJ.

...., Tegenover de geestelijke ellende van onze stamgenooten over de Zuidergrens, stellen we den geestelijken rijkdom onzer broeders over de Noordergrens. Wij, Belgische Vlamingen, die geen win- gewest bewonen, kunnen de toestanden van Zeeuwsch-Vlaanderen benijden. En 't is een veelbeteekenend feit, dat 8 jaren geleden, in 1904, de 300ste ver- jaring der overgave van Sluis, zoowel door Roomschen als Protestanten in 't oude stedeke met de meeste geestdrift gevierd werd." (bladz. 129).

„Zeeuwsch-Vlaanderen moet geestelijk wel hooger staan dan ons gewest. Het maakt deel uit van een klein land, maar waarvan de bewoners een sterk rasgevoel bezitten, waar een gezonde vaderlands- liefde heerscht, waar vooral, zooals we aantoonen, een band is tusschen hoog en laag. En een bewust volk kan niet slaafsch zijn." (bladz. 130).

„Vragen of deze oude Vlamingen nog verwantschap gevoelen met België, was waarlijk overbodig. In nationaal opzicht zijn ze op en top Hollanders." (bladz. 132.)

„Van zijn (van Dale's) nu ontslapen zuster vernamen we nog een bijzonderheid, die weer getuigt hoe Nederlandschgezind de Zeeuwsche Vlamingen zijn. Moeder van Dale woonde te Eekloo, in Oost-Vlaanderen, maar als ze bevallen moest, begaf ze zich naar Sluis, opdat haar kind in Nederland geboren zou worden. Toen onze van Dale ter wereld verschijnen moest, durfde de vrouw niet naar Sluis komen, daar hier de pokken heerschten. De samensteller van 't Woordenboek zag dus te Eekloo 't eerste levenslicht." (bladz. 139.)

„Zeeuwsch-Vlaanderen, we zeiden het reeds, is op- en top Hollandsch." (bladz. 140.)

„Hollandsch is Sluis ook in den ijstijd". (bladz. 142.)

„Hollandsch is nog in deze Oudvlaamsche stede (Sluis) 't voor- komen der huizen". (bladz. 142.)

„Al is men hier nabij de grens, toch leeft men de intellektuele gebeurtenissen van Holland mede." (bladz. 144.)

„Weer, ja meer dan ooit bleek het nu (bij het bezoek van ko- ningin Wilhelmina aan Zeeuwsch-Vlaanderen), welke trouwe Noord-Nederlanders deze Vlamingen geworden zijn." (bladz. 149.)

„Maar wij hadden nogmaals gezien, hoe onze broederen van dit afgescheiden deel met hart en ziel Nederlander zijn gewor- den." (bladz. 150.)

„'t Kadzandsche volk toont heel duidelijk, dat het met 't Noorden heeft omgegaan, en men behoeft er niet lang onder te verkeer, om een zeer groot verschil in opvatting en levens- wijze met onze Vlamingen te bespeuren." (bladz. 155.)

„Deze boeren (n. l. die in 't land van Axel) zijn echte Hollan- ders, ja meer nog dan alle andere bewoners van Zeeuwsch-Vlaan- deren. De bevolking der gemeenten Terneuzen, Hoek, Axel en Zaamslag is geheel van ons vervreemd." (bladz. 158.)

„En 't blijkt u duidelijk, dat deze nakomelingen der Vlamingen in 1830 geheel eensgezind met Holland medestreden, tegen de broederen. Neen, de oude verwantschap, den familieband, ge- voelt men niet meer." (bladz. 170.)

* * *

„Van Sluis tot Hulst woont een bewust, kloek volk", eindigt de schrijver zijn eerlijk en belangwekkend werkje, dat, als een pleidooi voor 't behoud van Zeeuwsch-Vlaanderen bij ons land, in deze dagen dubbel lezenswaard is. L.

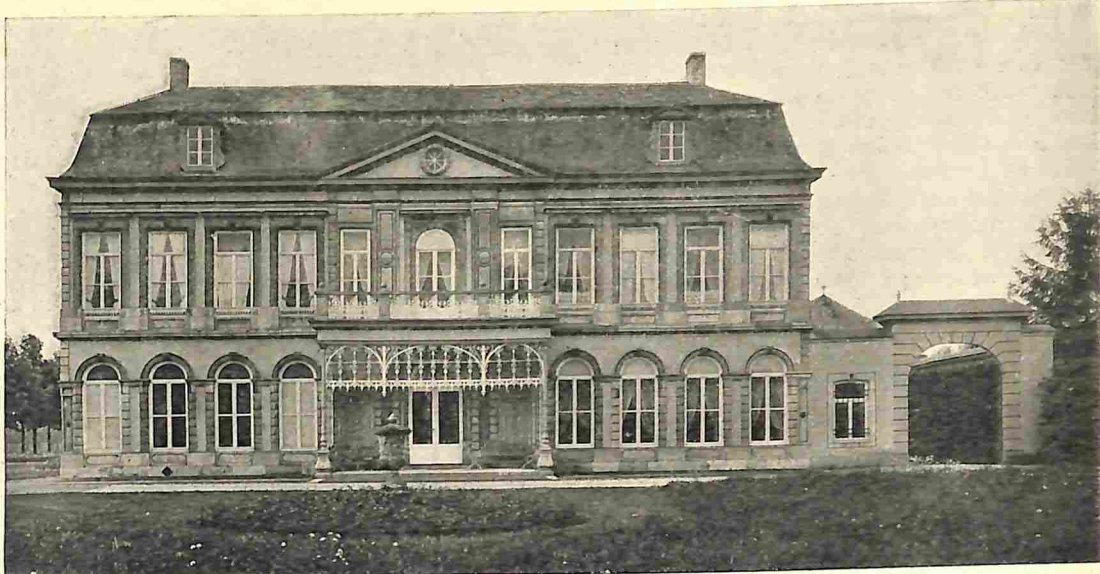

Foto C. Stenbergh.

HET KASTEEL VAESHARTELT. DE HOOFDINGANG.

JACOBUS FARO.

EN onbekend man buiten Zeeuwsch Vlaanderen, Ja- cobus Faro, en ook vergeten door het overgrootte deel der Zeeuwsch-Vlamingen zelf. Een landbouwer, een Cad- zandsche boer, geboren in 1763 te Waterlandkerkje, over- leden in 1847 te Schoondijke, die dus en den Franschen tijd en den Belgischen opstand medemaakte. En Faro was dichter, geen groot dichter, zelfs geen Poot, maar toch iemand met gevoel voor maat en eenige dichterlijke visie. Zijn verzen, meestal ge- legenheidsgedichten, zijn na zijn dood verzameld en uitgegeven. Vooral merkwaardig zijn ze als uiting van den geest dier tijden en als bewijs van ontwikkeling, Hollandsche ontwikkeling, van een eenvoudigen West Zeeuwsch-Vlaamschen boer.

Hoor eens, hoe hij zijn polderland beschrijft:

Waar is die zee van vroeger dagen,
Dat vischje, spartlend in den vliet?
Die stroomkil, eens vol zand geslagen,
En overgroeid met lisch en riet?
Dat overschot van meer en plassen
Met vette slibben opgewassen,
Werd, door der vaders moed en kracht,
Ontwoerd aan moeras en golven,
Beweid, beteeld, beploegd, bedolven,
Ten erfdeel van het nageslacht.

Hier ziet men popels, daar abeelen,
Ginds bloeiend vlas en golvend graan,
Door Zefir's dartlen adem streelen,
En wieglend op en nedergaan.
Waar eens bij 't argloos rijzen, duiken,
Het kroost der zee, door net en fuiken,
En raaf en meeuwen werd bespied,
Stijgt nu de leeuwrik fier naar boven
En 't looverdek, in bosch en hoven
Weergalmt van 't jublend lentelied.

In 1814, het jaar waarin Zeeuwsch Vlaanderen zichzelf van de Franschen bevrijdde en zich terstond bij Noord-Nederland wederom aansloot, klinkt zijn:

„Of kweekt uw grond geen Barnevelden,
Geen van der Werff's, de Ruyter's meer?
Te wapen, dappren, vliegt ten strijde
Te wapen, Belg en Batavier,
Der vaders schim waart aan uw zijde,
Gods almacht dekt uw krijgsbanier.

En in 1830 kwam van den toen reeds zeven en zestigjarigen grijsaard, in jonge geestdrift, de „Wapenkreet aan de Zeeuwen," waarvan wij de uitdrukkingen bezien moeten in de taal en den geest des tijds:

Op, fiere Zeeuwen, vliegt te wapen!
Het moordrot spat zijn kolken uit.
Het dreigt en treft het Zeeuwsch geweste,
De vruchtbre velden van Kadzand,
Het stort op Oostburgs grijze veste
Met dolk en pektorts in de hand.
Vliegt op, rukt aan, uit stad en velden!
Het geldt hier goed en bloed en eer, enz.

Zoo dacht de Cadzandsche boer van 1800 over zijn vaderland Nederland, zoo denkt hij er een eeuw later nog over.

Aardenburg.

J. N. PATTIST.

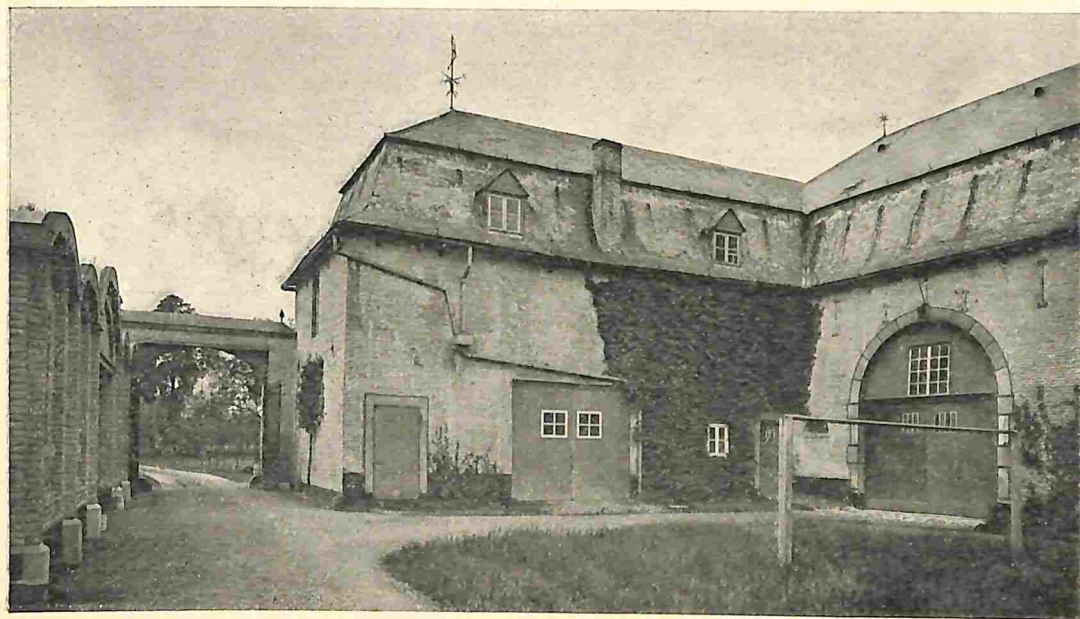

Foto C. Stenbergh.

HET KASTEEL VAESHARTELT. STAL MET POORT (OUDE GEDEELTE).

Verdienstelijke Zeeuwsch-Vlamingen.

EVEN wil ik hier de aandacht vestigen op enkele verdienstelijke Zeeuwsch Vlamingen, om er aan te herinneren, dat Zeeuwsch-Vlaanderen niet is: „een land van enkel domme boeren,” maar dat het door alle eeuwen heen heeft deelgenomen aan het *Nederlandsche* beschavingsleven, op elk gebied. Enkelens zelfs hebben zich weten op te werken tot de hoogste trappen op den maatschappelijken ladder en ondanks de slechte verbinding met het overige Nederland en de toch veel betere met België, waren het hoofdzakelijk *Nederlandsche* belangen, welke zij behartigden. Als ik dan naga, welke groote mannen er alzoo te noemen zijn, en begin met hen, die slechts een gedeelte van hun leven in Zeeuwsch-Vlaanderen doorbrachten, staat daar allereerst de populaire dichter-raadpensionaris *Jacob Cats*. Nog heden ten dage bestaat te Groede, waar Vader Cats, toen hij pensionaris van Middelburg was, zijn zomerverblijf hield, de zoogenaamde Catshoeve. — De tweede bekende figuur is *Jan Nieuwenhuijzen*, die jaren predikant te Aardenburg is geweest en die toonde, dat Zeeuwsch-Vlaanderen ook denkers bezat op sociaal gebied, al stichtte hij „de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen” eerst, nadat hij uit Aardenburg vertrokken was. — Maar in ons landje geboren en getogen, was de eenvoudige visscher uit Biervliet: *Willem Beukelszoon*, die in 1347 onze visscherij in een geheel ander stadium bracht, door zijn vernuftige uitvinding: het haringkaken. — Zoo ook de landbouwer-dichter *Jacobus Faro* van IJzendijke. Voorts verdienen onder de Zeeuwsch-Vlaamsche dichters der 18e eeuw vermeld te worden *Willem Zwanke* uit Sas van Gent en inzonderheid *Johan Moorman* van Hulst en *Andreas Andriessen* geb. te Schoondijke, in wier poëzie men een rijkdom van gedachten, frischheid en levendigheid van schildering trof. Zij hebben den weg gebaad tot het invoeren eener nieuwe psalmberijming.

Pieter Paulus, geb. te Axel, uit een aanzienlijk geslacht, wist als staatsman, vooral tijdens de omwenteling van 1795, Zeeuwsch-Vlaanderen's naam hoog te houden. Hij werd lid van het Departement van Marine en Curator der Leidsche Hoogeschool. Bekend is zijn werk: „Verklaring der Unie van Utrecht.”

Misschien minder bekend zijn: de bouw- en sterrekundige *Jan Jan de Munck* te Axel, de kunstschilders *Willem de Visser* te Schoondijke en *K. F. Bendorp* te Sas van Gent, de staatsman en geschiedschrijver *Lieven Ferdinand de Beaufort* van Hulst, de hoogleeraren *Gualthus van Doeveren* uit Philippine en *J. W. te Water* uit Zaamslag.

* * *

En hiermede ben ik genaderd tot de 19e eeuw, de eeuw, waarin wij direct als één land met België werden vereenigd, om later weer gescheiden te worden. Indien ooit, dan was het nu de tijd geweest voor onze groote mannen, zich aan te sluiten bij de ontwikkelingsfeer van Zuid-Nederland. Het tegendeel is echter waar, zooals de geschriften en nagelaten papieren van velen uit die tijden duidelijk toonen. Moeten nog betere blijken daarvan gegeven worden, wanneer ik den naam noem van den Zeeuwsch-Vlaming *J. H. van Dale*, onderwijzer te Sluis, archivaris, taalgeleerde, en historicus, den man van „het” *Nederlandsch Woordenboek*. Hij werkte onverpoosd eerst aan artikelen over oudheidkunde en geschiedenis voor „de Navorscher” en „de Bijdragen tot de Oudheidkunde en geschiedenis inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen” (te zamen met H. Q. Janssen) en later aan de beoefening der Oud-Germaansche taaltakken. Ook als redacteur van het Zeeuwsch Vlaamsch jaarboekje „Cadsandria” heeft hij zeer veel meegewerkt tot de ontwikkeling van ons nationaliteitsgevoel. — De zoojuist genoemde oudheidkundige *H. Q. Janssen*, predikant te St. Anna ter Muiden leverde zéér goede werken, vooral op 't gebied van Kerkelijke Historie, o. a.: „De Kerkhervorming in Vlaanderen”. Ook deze heeft door zijn geschriften niet weinig bijgedragen tot den bloei en de bekendwording van Zeeuwsch-Vlaanderen.

In 1801 werd te Aardenburg geboren *A. J. de Smit van den Broecke*, die als Adelborst begonnen, het bracht tot Vice Admiraal en Minister van Marine in het Ministerie Van Hall van Reenen. Op een expeditie naar Bali verdiende hij de Militaire Willemsorde en werd later Adjutant van Koning Willem III. — Meer speciaal voor Zeeuwsch-Vlaanderen en Zeeland heeft zich naamgemaakt zijn broeder *Mr. Philippus van den Broecke*. Deze liet, als Rijks Advocaat voor Zeeland, niet na, mee te werken tot 't tot stand

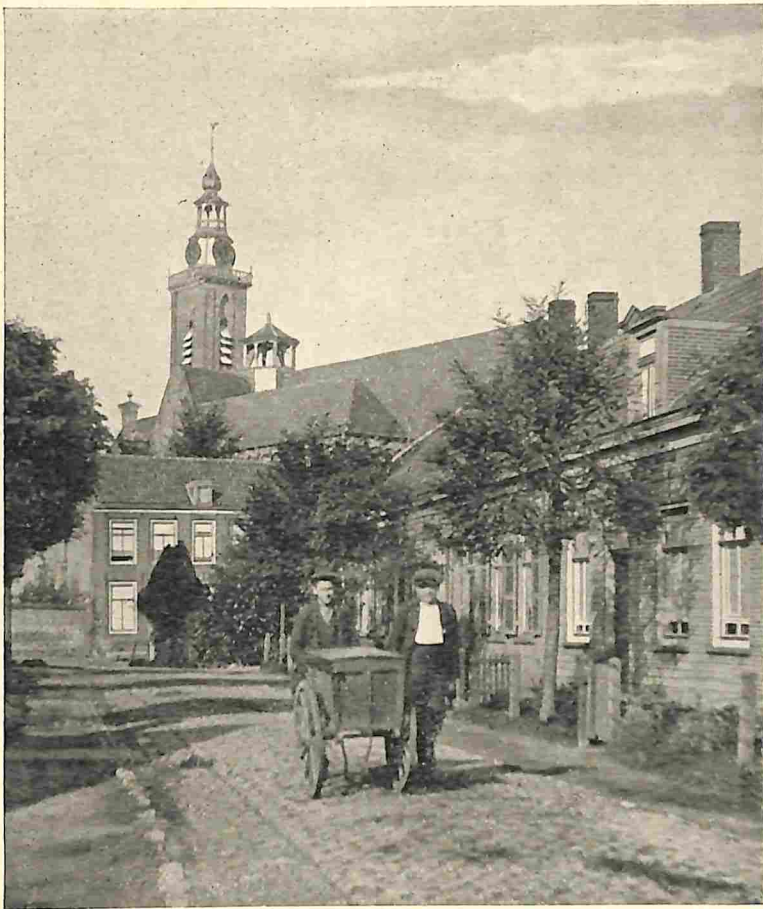
brengen van den Zeeuwschen Spoorweg en de oprichting van de Stoomvaart Maatschappij Zeeland. Van hem was ook: „De Uitoefening der gerechtelijke geneeskunde in Nederland; hare gebreken en middelen tot herstel.” — Dan noem ik nog den Zeeuwsch-Vlaamschen kolonel *Verburg*, die den vijand terug sloeg, bij den inval in Zeeuwsch Vlaanderen in 1830. — Als de groote man van het laatst der vorige en begin dezer eeuw staat met vette letters: *G. A. Vorsterman van Oyen*, Hoofd der school te Aardenburg, wiens werken en streven was: de welvaart van ons Landje, zoo wel als die van Nederland. Hij was het, die den stoot gaf tot het oprichten eener coöperatieve vereeniging tot aankoop in de Landbouw nog vóór deze ergens in ons land bestond. Talrijke werken op wiskundig gebied en uitvoerige bijdragen in vele buiten- en binnenlandsche tijdschriften, lees- en leerboeken voor de lagere school, geschriften over land- en tuinbouw, veeteelt en zuivelbereiding, geschiedenis, heraldiek, brochures over allerlei onderwerpen verschenen van zijn hand. De Maatschappij tot bevordering van Coft- en Tuinbouw in Zeeuwsch-Vlaanderen is werk van hem. Grootendeels ook de oprichting van een Stamboek in de Paardenfokkerij. Als Archivaris van Aardenburg heeft hij veel studie gemaakt van zijn geliefd Zeeuwsch-Vlaanderen en als zoodanig ook boeken geschreven. Zijn groote ontwikkeling zou hem stellig in staat gesteld hebben, een voornamen betrekking te krijgen, doch de gehechtheid aan zijn Landje deed hem in Aardenburg blijven. Hij was lid van de 2e kamer, Prov. Staten, de Vereeniging tot beoefening van het Oud Nederlandsch recht, eerlid van de

Zeeuwsche Maatschappij van Landbouw en Veeteelt, lid van het Zeeuwsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, dat van N.-Brabant, van de Nederlandsche Mij. van Letterkunde, van het Utrechtsch Historisch Genootschap enz. enz.

Ook mag ik niet vergeten de Koopliden families *Dijserinck* en *Van Eeghen*, afkomstig uit West- en de familie *Van Deijnse* uit Oost Zeeuwsch-Vlaanderen, dan de familie *Tak*, die later den minister *Tak van Poortvliet* heeft opgeleverd. En uit Schoondijke de Staatsman *Bool*, die eerst Indisch Ambtenaar, later directeur van financiën en directeur van openbare werken werd, lid der Tweede Kamer is geweest voor de Universiteitstad Leiden en opstellen schreef in de Kol. Jaarboeken, Tijdspiegel, Economist, enz....

Aardenburg.

C. M. V. D. BROECKE.

AAN DEN BUITENKANT VAN AARDENBURG.

Een ongegronde verdenking.

Wanneer wij, Zeeuwsch-Vlamingen, boven de Schelde, of zooals men hier zegt, in „Holland” komen, dan moeten wij

meermalen hooren: „jelui Zeeuwsch-Vlamingen zijn halve Belgen.”

Voor de verdenking, dat de Zeeuwsch-Vlamingen, wat hunne sympathieën betreft, „halve Belgen” zijn, bestaat niet den minsten grond. Noch in het verledene noch in het heden zijn de Zeeuwsch-Vlamingen geen goede, trouwe Vaderlanders geweest.

De verdenking rust alleen op den naam, welke wij dragen. De aaneenkoppeling der woorden „Zeeuwsch” en „Vlaanderen” heeft het vermoeden doen post vatten, dat de bewoners van het vaste land van Zeeland meer Vlamingen dan Zeeuwen zijn.

Wij, Zeeuwsch-Vlamingen, zeggen altijd, dat onze naam Nederlander en dat „Zeeuwsch-Vlamingen” onze bijnaam is, want dit staat vast dat de Zeeuwsch-Vlamingen zijn trouwe Vaderlanders, innig gehecht aan ons doorluchtig Oranjehuis.

Dat die verdenking bij de „Hollanders” kon ontstaan, moet men grootendeels toeschrijven aan de weinige bekendheid met ons Zeeuwsch-Vlaamsche landje. Behalve de handelsreizigers en zij die voor familiebezoek onze gewesten bezoeken, komen er in het algemeen weinig „Hollanders” de breede, zilte wateren van de Schelde oversteken om eens een kijkje in onze streken te nemen. Wie in de zomermaanden een uitstapje gaat maken, denkt er niet aan om zijne vakantie in Zeeuwsch-Vlaanderen door te brengen en toch zou een reisje naar Zeeuwsch-Vlaanderen voor hen, die van natuurschoon houden, of voor hen die gaarne monumentale gebouwen bezichtigen, moeten uitlokken de Schelde over te steken.

De Schelde is wellicht de oorzaak, dat men zijne vakantie niet in Zeeuwsch-Vlaanderen gaat doorbrengen. Het mooie strand van Cadzand, de monumentale kerken van Hulst, Aardenburg en Sluis en ook het prachtige stadhuis van Sluis zijn zeer beziens-

waardig. De kerk van Hulst heeft nog deze bijzonderheid, dat daarin onder hetzelfde dak twee verschillende eerediensten zijn ondergebracht. De Katholieken hebben het hoogkoor en de kruispanden, de Ned. hervormden het schip in gebruik.

Omdat men echter Zeeuwsch-Vlaanderen niet kent, kent men ook niet den volksaard der bewoners dier streken, die in trouw aan en liefde voor ons Vaderland en ons Koninklijk Huis in niets ten achter staan bij de Hollanders, de Friezen, de Tubanten, de Stichtenaars, de Gelderschen, de Brabanters of de Limburgers.

Dit heeft voor eerst 1830 bewezen. België was — zooals men weet — in opstand gekomen tegen het Nederlandsch bewind, het eischte en verkreeg afscheiding.

De Belgen besloten Zeeuwsch-Vlaanderen te veroveren. De streek had bijna geen militaire bezetting. Slechts 300 man Nederlandsche troepen, beschikkende over een paar veldstukken, was geheel de legermacht, welke de grenzen had te verdedigen.

De Zeeuwsch-Vlamingen, wien het Neerlandsch bloed van vreemde smetten vrij door de aderen stroomt, eischten volkswapening. Het Provinciaal bestuur wilde daarvan niets weten uit vrees van moord, brandstichting en plundering.

Het volk wapenen — zoo redeneerde men te Middelburg — zou gelijk staan met het toestaan van den franc-tireursoorlog en die zou — vreesde men — onnoemelijke rampen medebrengen.

De Zeeuwsch-Vlamingen echter redeneerden anders — de Belgen, die in aantocht waren tot verovering van Zeeuwsch-Vlaanderen, waren ongeregelde troepen en tegen ongeregelde troepen mocht men — zoo werd dezerzijds beweerd — met het volste recht den franc-tireursoorlog voeren.

Hangende de besprekingen of men het volk al dan niet wapenen zou, kwam een geneesheer uit Brussel, dr. Grégoire, met sterke benden op Sas van Gent, Axel en Hulst aangerukt. Omdat er geen bezetting was, waren die plaatsen zeer spoedig in de macht van Grégoire. Deze had gerekend op Fransche hulp — de Belgen rekenen altijd op buitenlandsche hulp, zelfstandig ondernemen zij nooit iets. — De Franschen bleven niet in gebreke. De burggraaf Pontécoulant kwam met 1500 man Fransche vrijwilligers opdagen. Aangezien de mannen van Grégoire en de vrijescharen van Pontécoulant geen geregelde troepen waren, besloot men — ondanks het verbod van het Provinciaal bestuur te Middelburg — het volk te wapenen. Van alle kanten kwamen de gewapende Zeeuwsch-Vlamingen opdagen. Zij brachten Grégoire en Pontécoulant zulke geduchte slagen toe, dat deze besloten zoo spoedig mogelijk het hazenpad te kiezen. De Zeeuwsch-Vlamingen hadden zich zelf „bevrijd.” Geheel de streek werd van Belgen gezuiverd.

Doet men nu geen onrecht de kinderen der mannen van 1830 er van te verdenken, dat zij geen goede vaderlanders zouden zijn?

De gelegenheid moet zich voordoen om bewijzen van vaderlandsliefde en trouw aan het Oranjenhuis te kunnen afleggen.

Deze gelegenheid was er in 1863, toen Koning Willem III een officieel bezoek bracht aan Zeeuwsch-Vlaanderen. Overal werd Willem III op de meest hartelijke wijze ontvangen. Treffende staaltjes zouden daarvan te verhalen zijn.

Een daarvan zij hier medegedeeld. Een algemeen volksvermaak is hier het boogschieten. Met de handboog wordt naar den eenige meters hoog staanden vogel geschoten. Deze handboogschutterijen dragen meerendeel den naam van „de Batavieren,” „Claudius Civilis” enz. De Hulstersche „Batavieren” zijn in het bezit van

IN GROEDE.

een gouden medaille, behaald in een schietwedstrijd, door Willem III op het Loo uitgeschreven. Als voor den oorlog de Belgen aan schietwedstrijden te Hulst kwamen deelnemen, werd hun telkens die gouden medaille getoond, zoo fier gaan de Hulstersche boogschutters op dezen Koninklijken eereprijs.

In 1908 heeft Koningin Wilhelmina ook een officieel bezoek aan Zeeuwsch-Vlaanderen gebracht. Evenals bij het bezoek van haar Koninklijken Vader waren toen alle steden en dorpen, welke bezocht werden, versierd. De bladen hebben destijds den tocht beschreven en een „Zegetocht” genoemd.

Ongekend groot was echter de geestdrift, toen op 12 en 13 September 1916, onze Koningin geheel onverwachts een militairen inspectietoetocht maakte door Zeeuwsch-Vlaanderen. Ofschoon de tocht de in onze streek gelegerde militairen gold, kwam overal de bevolking op de been om de Koningin toe te juichen en Haar de volksliederen toe te zingen.

Deze huldiging onzer Koningin viel bij de Belgische vluchtelingen niet in den smaak. Met een zekeren wrevel zagen zij die volksuitering aan. Te Axel had een hunner de onvoorzichtigheid zich te laten ontvallen, dat onze Koningin afscheid kwam nemen van Zeeuwsch-Vlaanderen, omdat dit na den oorlog Belgisch zou worden. De omstanders, die deze woorden hoorden, waren daarover zoo verontwaardigd, dat zij den man te lijf wilden; zij zouden hem ongetwijfeld dood hebben

BIJ HET HAVENTJE VAN CADZAND.

geslagen, had de politie en de militaire macht hem niet in bescherming genomen tegen de volksverontwaardiging.

Was in 1916 de geestdrift, waarmede de Koningin overal ontvangen werd, ongekend groot, den 31^{en} Oct. 1918 was die overwelldigend. Zooals men weet wilde de Koningin zich persoonlijk overtuigen, of door geheel Zeeuwsch-Vlaanderen de noodige maatregelen genomen waren tot verzorging en verpleging van vluchtelingen die men verwachtte bij den terugtocht der Duitschers in België. Dit Koninklijk bezoek kwam nog onverwacht dan dat in 1916. Bij deze gelegenheid waren de uitingen van geestdrift, trouw en aanhankelijkheid zoo groot, dat zoowel de Koningin, als de leden van het Koninklijk gevolg verklaard hebben nog nooit op zoo geestdriftige wijze te zijn ontvangen. Hulst spande daarbij de kroon.

Dit zijn toch wel bewijzen dat wij geen „halve Belgen” zijn.

En thans, nu het gevaar dreigt, dat Zeeuwsch-Vlaanderen van Nederland kan worden losgerukt, nu klinkt door geheel de streek deze ééne kreet: Wij zijn Nederlanders, wij willen Nederlanders blijven, Belgen worden wij nooit!

De talrijke telegrammen, welke de Koningin na gehouden volksvergaderingen dagelijks ontvangt, getuigen, dat de Zeeuwsch-Vlamingen in het geheel geen „halve Belgen,” maar Nederlanders in merg en bloed zijn, die alles veil zullen hebben voor hun vaderland.

Indien — wat God verhoede — Zeeuwsch-Vlaanderen van Nederland zou worden losgerukt, dan kan men er in Holland zeker van zijn, dat minstens een derde der bevolking van Zeeuwsch-Vlaanderen de Schelde zal oversteken, omdat men niet onder Belgisch bewind zal willen leven. Wie maar eenigszins kan zal Zeeuwsch-Vlaanderen verlaten, omdat hij Nederlander wil blijven.

Talrijk zijn in Zeeuwsch-Vlaanderen de muziekgezelschappen. Deze geven in den winter altijd meerdere tooneeluitvoeringen en voordrachtenavonden. Deze gezelschappen hebben thans eenparig besloten dezen winter niets dan oorspronkelijke Nederlandsche muziek en liederen te laten hooren, niets dan oorspron-

IN ZUIDZANDE.

GEZICHT OP AXEL OMSTREEKS 1600.
Naar de schilderij in het Stadhuis te Axel.

kelijk Nederlandsche voordrachten op te voeren, niets dan oorspronkelijke Nederlandsche tooneelstukken voor het voetlicht te brengen.

Dit zouden „halve Belgen” toch zeker niet doen. Neen, het bloed der mannen van 1830 stroomt nog door de aderen der Zeeuwsch-Vlamingen en men doet hen onrecht aan ze te verdenken, dat het „halve Belgen” zijn.

Hulst.

J. J. F. VAN ZEIJL.

Zeeuwsch-Vlaanderen's wenschen

VAN annexionistische zijde wordt wel als argument om Zeeuwsch-Vlaanderen los te scheuren van Nederland aangevoerd, dat wij, Zeeuwsch-Vlamingen, groote grieven hebben tegen het Nederlandsch bestuur, dat wij ons zeer stiefmoederlijk behandeld achten. Zeker is er een tijd geweest, dat Nederland zich weinig van deze streek aantrok, behalve bij het zenden van ontvangers. Maar die veronachtzaming deelde Zeeuwsch-Vlaanderen met bijna alle streken, die ver van de provincies Holland aflagen en was nog een gevolg van de oude politiek der Republiek, waarin Holland zoo ongeveer alles was en de rest niets. En zooals het met legenden gaat, zoo gaat het ook met gevoelens van misdeeld te zijn, ze hebben een taai leven. Voor de latere tijden tenminste is het zeker niet waar, dat de regeering niets voor Zeeuwsch-Vlaanderen deed. De tramlijnen Breskens—Maldeghem, Hulst—Walsoorden en de Zeeuwsch-Vlaamsche tram, die Oost en West Zeeuwsch-Vlaanderen verbindt, kwamen tot stand met Rijkssubsidie. Hulst er Oostburg kregen hun ambachtsscholen met behulp van den Staat. Terneuzen heeft een Rijks Hoogere Burgerschool en de Oostburgsche staat dit jaar op de begroting. De havens van Neuzen en Breskens worden van Rijksweg zeer verruimd en verbeterd. De verbindingsweg tusschen Oost en West Zeeuwsch Vlaanderen, — want tot nu toe moet men om per voertuig van het eene deel in het andere te komen door België heen, — zal nu tot stand gebracht worden door de nieuw ingedijkte polders in den Braakman. De Provincie is bezig te zorgen voor waterleiding en electriciteitsvoorziening der gansche streek. Waarlijk toch een lijstje, dat er zijn mag, dat bewijst, dat Nederland Zeeuwsch-Vlaanderen niet vergeet, dat deze rijke en welvarende streek hoe langer hoe meer de aandacht trekt van onze regeering.

Of Zeeuwsch-Vlaanderen dan geen wenschen en begeerten heeft? Natuurlijk heeft het die, welke streek heeft ze niet? Het zou wel een dood element in onze samenleving zijn, waar men niets meer begeerde. En Zeeuwsch-Vlaanderen heeft zeer ernstige wenschen. Nu de onderwijkswestie in West Zeeuwsch-Vlaanderen door de stichting eener Hoogere Burgerschool te Oostburg grootendeels opgelost zal worden, rest de groote en moeilijke, doch oplosbare zaak onzer verbindingen met het overige Nederland. Groot, omdat ze van uitmuntend belang is voor onze streek uit nationaal en handelsoogpunt, moeilijk, omdat de breede zeeboezem der Scheldemonding onnscheidt van de overzijde. Doch oplosbaar.

Voor het verkeer met België is voldoende zorg gedragen; we hebben de trammen Sluis en Aardenburg naar Brugge; Breskens—Maldeghem; IJzendijke—Watervliet—Eekloo, allen aan-

sluitende aan het Belgische spoorweg-net, in het Westen; de spoorlijnen Terneuzen—Gent en Terneuzen—Mechelen over Hulst in het Oosten. Voor het verkeer in de streek zelf is voldoende zorg gedragen, nu binnenkort bijna alle dorpen en stadjes aan de tramlijnen aangesloten zijn. Maar voor het verkeer met het overige Nederland is de weg veel te lang, te moeilijk en te duur. Zeeuwsch-Vlaanderen heeft behoefte aan een goede, Hollandsche spoorlijn, die het van het Westen verbindt aan het Belgische spoorweg-net te Brugge en in het Oosten vastknoopt met een veerdienst over de Schelde aan het Hollandsche spoorweg-net te Bergen op Zoom. Uit een nationaal oogpunt zeer wenschelijk en uit een handels-oogpunt Nederland bevoordeeld voor in- en uitvoer uit en in deze streek.

En dan meerdere en vooral goedkoopere verbindingen over de Schelde naar Walcheren en Zuid Beveland. Er wordt wel eens beweerd en geklaagd, dat Zeeuwsch-Vlaanderen zijn inkoop en verkoop doet in

België. Dit is maar gedeeltelijk waar, het geldt voornamelijk voor het Zuiden onzer streek, niet voor het Noorden. En het is een klacht, die men in alle grensstreken over en weer hoort. Aan de grenzen zal steeds grensverkeer blijven en het is ook wenschelijk, dat het blijft. Streken en landen kunnen en moeten zich niet afsluiten als kluizenaars, ze hebben gestadige beïnvloeding van elkaar noodig. Maar van het eigen land moet toch een aantrekkingskracht uitgaan, om de grensbevolkingen naar in het land gelegen centra te leiden en niet om ze naar buitenlandsche middelpunten te drijven. En zoolang men hier uit Zeeuwsch-Vlaanderen voor een paar franken naar Brugge, Gent en Antwerpen kan komen met vrij gemakkelijke en 's avonds laat wederkerende reisgelegenheden, en men, om naar Vlissingen, Middelburg en Goes te gaan, voor tram, boot en trein guldens op tafel moet leggen voor een verblijf van enkele uren, zal dat blijven bestaan. Het aantal overvaarten der Scheldediensten moet vergroot worden, de tarieven moeten aanzienlijk verlaagd. Als die reisgelegenheden dan met verlies moeten werken, dan ware het een echt vaderlandsch werk als het Rijk ze overnam of flink subsidiëerde. Voor een reis van Aardenburg naar Middelburg moet tegenwoordig ongeveer f 3.50 betaald worden en dat moest toch zeker niet meer dan f 1.—kosten. Door de sluiting der grenzen zijn de Zeeuwsch-Vlamingen gedwongen geweest, en zijn nu nog gedwongen, allen naar den overkant der Schelde te gaan ter behartiging hunner belangen. Zij kennen nu den weg, welnu, laat men dan nu ook zorgen, afdoend en snel, dat deze stroom blijft bestaan. Dat is het belang der Zeeuwsch-Vlamingen, het belang van Walcheren en Zuid Beveland voor nering en handel, maar bovenal is het een nationaal belang, een Nederlandsch cultureel belang. De Staat grijpe hier spoedig en stevig in. Goedkoopere tarieven en vele en snelle verbindingen met het Over-Scheldesche Nederland. Zeeuwsch-Vlaanderen's wensch en Nederland's belang.

Goede verbindingswegen met Nederland, dat is wel de voor naamste onzer begeerten. Men trekke hieruit echter geen verkeerde gevolgtrekkingen. Al hadden wij tienmaal meer wenschen en verlangens, dan zouden wij toch nog het dan wellicht slechte plaatsje aan den Nederlandschen haard, niet willen ruilen voor een misschien veel betere plek, maar in het vreemde huis.

Aardenburg.

J. N. PATIST.

Foto C. Steenbergh.

PANORAMA VAN AXEL.

Zeeuwsch-Vlaanderen blijft aan Nederland

Men verzoekt ons om plaatsing van het volgende:

Wanneer ooit verontwaardiging werd verwekt onder het Zeeuwsch-Vlaamsche volk, was dit nooit in zóó hooge mate, als bij 't vernemen van de Belgische inlijvings-plannen. Sindsdien is dit het middelpunt aller gesprekken en de aanleiding tot talrijke protest-vergaderingen in ons gewest. Dit is ook niet te verwonderen als men den aard van het Zeeuwsch-Vlaamsche volk kent.

Gehecht aan het vaderland met onwankelbare trouw, vol liefde en aanhankelijkheid voor hun beminde Koningin, zijn zij bereid daarvoor de grootste offers te brengen.

Jong en oud, groot en klein, rijk en arm, zijn allen één van zin om te protesteeren tegen dergelijke plannen en toonen dit, door zich allen te tooien met Oranje of Rood-Wit-Blauw.

Neen, de Zeeuwsch-Vlaming zal nooit dulden, dat hij van zijn vaderland wordt losgerukt of van zijn geliefde vorstin wordt gescheiden; daarvoor zal hij strijden, trotseeren elk gevaar, zelfs niet vreezen voor den dood. Doordrongen van dien geest, is dit gansche volk en daarom is hun leus:

Zeeuwsch-Vlaanderen blijft aan Nederland.

R.K. Boerenbond, Afd. „Kloosterzande”, van Zeeuwsch-Vlaanderen, Oostelijk Deel.

Voorzitter: P. S. VAN JOLE.
Secr.: P. J. VAN WATERSCHOOT.

Walsoorden, 7 Januari 1919.

Geen duim!

Wij Zeeuwsch-Vlamingen zullen niet dulden, dat ooit een duim van ons grondgebied wordt afgescheiden van Nederland.

Uit „Zelandia” (Hulst) van 11 Dec. 1918.

De Pelsjagers.

EEN VERHAAL UIT ATHABASCA.

19) DOOR
HULBERT FOOTNER.

(Vervolg van blz. 12).

„M IJN vader is niet in staat om bevelen te geven,” ging Colina voort. „Ge hebt het recht niet dezen man te oordeelen. Niemand van ons weet iets. Er is geen bewijs. Ik wil niet hebben, dat iemand geboeid wordt.”

Macfarlane stapte onthutst achteruit. „Ik dacht aan Uw vaders veiligheid,” mompelde hij. „Ik zal zelf op hem passen,” zei zij. Vlug ging ze heen. Ze hoorden haar de trap opgaan.

* * *

Ambrose zat alleen op een stoel in de zijgang. Na hetgeen voorgevallen was vermeed hij de anderen en zij hem. Het werd licht. Hij zag de ruiten van de zijdeur grijs en wit worden. Iets later kon hij den beschadigten voorkant van het magazijn onderscheiden. Macfarlane stond weer aan de deur op wacht. Strange en Pringle waren in de bibliotheek, Giddings en Colina waren bij den zieke boven.

Ambrose had overvloed van tijd om zijn toestand te overdenken. Colina was hem wel is waar niet afgevallen, doch hij onderschatte de gevaren, die hem wachtten, niet. Hij kende het gebrekkige van menselijke rechtspraak. Uit de woede, welke zijn hersens eerst beneveld had, was het besluit voortgekomen voorzichtig te zijn. Het daglicht had het vreemd effect van iets nieuws op hem. Het scheen hem, dat jaren hem scheidden van den vorigen dag.

Strange kwam uit de bibliotheek den stand van zaken opnemen. Ambrose's oogen schoten vuur toen hij hem zag. Als verachtting den half-bloed had kunnen dooden, zou hij neergevallen zijn.

„Zij zijn nog rustig,” merkte Macfarlane op.

„Te rustig,” zei Strange. „Als ze lawaai maakten konden we ten minste vermoeden wat ze van plan waren.”

De twee mannen spraken gedempt. Ambrose meende, dat Strange weer aanbod op verkenning uit te gaan. De politieman trachtte hem te weerhouden.

Hij hoorde Strange zeggen: „Ik vrees, dat ze den molen vernielen voor ze weggaan. Dat zou voor ons allen noodlottig zijn. Gisteren had ik geen gelegenheid er nieuwe sloten op te doen.”

Macfarlane verzocht Strange zich niet aan gevaar bloot te stellen. „Hij is veilig genoeg,” dacht Ambrose.

Eindelijk kreeg Strange zijn zin.

Ambrose vroeg zich af wat zijn eigenlijk doel kon zijn. „Dien stommen roodjas kon wel eens een verrassing wachten,” dacht hij. Binnen tien minuten kwam de half-bloed terug. Hartelijk drukte Macfarlane hem de hand.

„'t Is in orde,” zei Strange. „Ik ging recht op hen af. Ze deden me niets. Het schijnt, dat de oudsten al aan de gevolgen beginnen te denken. Ik geloof, dat ze zoo dadelijk weggaan.”

Na nog een poosje fluisterend met elkaar gesproken te hebben, ging Strange in de bibliotheek en Macfarlane ging met het geweer op zijn knieën zitten. Wederom heerschte er rust in het huis. Ambrose's hoofd boog voorover op zijn borst en hij viel in een onrustigen slaap.

Hij werd gewekt door den kreet, dien ze den geheelen nacht gevreesd hadden te zullen hooren. „Ze komen!”

Strange en Pringle kwamen in de gang. Ofschoon de kreet niet luid was geweest, was hij boven gehoord. Colina en Giddings hielden de trap af. Ambrose had zich reeds bij de anderen gevoegd.

Tegenover het dreigende gevaar, vergat de mannen een oogenblik hun vijandschap. Ze waren allen in de gang en ver genoeg van de gesloten deur om door de ruiten te kunnen zien, zonder gezien te worden. De vijf blanken waren bevreesd en hiervoor hadden zij voldoende redenen. De half-bloed was verdacht kalm.

„Myengene voert hen aan,” zei Strange, „een slechte Indiaan.”

„Macfarlane, zeg ons wat we moeten doen,” zei Giddings.

„Ze zijn nu rustig,” zeide Colina. „ik zal ze toespreken.”

Macfarlane hield haar met de hand tegen. „Laat mij dat doen,” zei hij vlug.

„We staan elkaar hier in den weg!” riep Ambrose. „Laten we ons over de kamers verspreiden.”

„Goed,” antwoordde Macfarlane. „Doane, Giddings en juffrouw Colina, ga in de bibliotheek en open het raam aan dezen kant. Schiet tusschen de planken door, als ik het teeken daarvoor geef. De geweren staan bij de deur.”

Een kreet van Strange bracht allen weer in de gang. „Ze hebben een witte vlag geheeschen. Ze willen onderhandelen.”

De anderen gaven uiting aan hun verlichting.

„Doe de deur open. Ik zal met hen spreken.”

Ambrose deed een paar stappen achteruit. De anderen omringden Strange en spoorden hem tot voorzichtigheid aan. Strange speelde de bescheiden held. Het was goed spel, dat hij leverde. Een schampere lach welde in Ambrose op.

Strange ging naar buiten. Ambrose hoorde hem in de Kakisa-

taal spreken. Hij had een baal pelzen willen geven, als hij had kunnen verstaan wat hij hoorde. Het gesprek was kort. Spoedig kwam Strange binnen en zeide:

„Zij willen hun leider hebben, Ambrose Doane.”

Een doodsche stilte kwam over het groepje menschen. Allen keerden zich om en staarden naar Ambrose. Hij was verdoofd van ontzetting. Hij zag alleen Colina's verschrikt gezicht. Ze zag er uit, alsof ze doodelijk gewond was.

„Ze zeggen dat ze gereed zijn om weg te gaan,” vervolgde Strange. „Ze beloven, dat ze ons geen last meer zullen veroorzaken als we Doane opgeven. Als we weigeren, zullen ze hem met geweld wegvoeren.”

„Hij liegt,” riep Ambrose woedend, „ik ben hun leider niet.”

Zij geloofde hem niet. Haar oogen verloren al hun glans, haar gezicht werd aschgrauw. Ze scheen op het punt om te vallen. Giddings wilde haar ondersteunen, doch zij duwde hem weg. Ze scheen de anderen niet meer te zien. Haar verwijtende oogen waren op Ambrose gericht.

„Ik vertrouwde op je,” mompelde zij met doffe stem. „Ik vertrouwde op je — O, God!” In wanhoop hief zij de handen op. „Laat hem gaan!” riep ze tegen Macfarlane, terwijl ze zich omkeerde en de trap op snelde.

(Wordt vervolgd).

Foto C. Steenbergh.

HET STADHUIS TE AXEL.